



ČASOPIS S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO.

Štev. 12.

V Ljubljani 1. decembra 1885.

Leto XV.

Po zimi.

Solnce milo

Prisvetilo

Izza sinje je goré;

Žarke svoje

Zlate boje

Vše raztresa čez polje.

Vse je belo,

Mrtvo, velo,

Sneg pokriva goro, plan;

Proč je cvetje,

Ptičje petje,

Dolga noč je — kratek dan.

Tjā čez polje

Dobre volje

Potok več ne žuborí;

V led dejane

In vkovane

Vse njegove so moči.

Sladko spanje,

Zlate sanje

Ribice zdaj vživajo;

O vzpomládnh

Sapah hladnih

Milosladko snivajo.

Tiho spava

Vsa narava,

Mir kraljuje zdaj povsód;

A čez kratko

V radost sladko

Spet jo vzbudil bo Gospód.

Tudi zate

Čase zlate,

O mladina, bo poslál,

S cvetjem dičnim

Tebi sličnim

Pota zopet ti nastlál.

A. Pin.

Odkupljeni z življenjem.

(Svetonočni obraz iz Krkonoških gorá.)



goró, goró, vi večna straža naše domovine, vi deželna vrata! Koliko časa je vže preletelo preko vaših mahovitih glav, kolikokrat ste se potresale v burji? Ni vam ga vrstnika. Stare ste kakor svet in od svojega začetka ste nas branile ter še vedno bránite otroke jedne matere Čehoslovanske pred pogubnim navalom tujcev. In zato se drži naše sreč te vaših trdih skal s toliko ljubeznijo, zato gleda naše oko s pogledom polnim nežnosti na vaše snežne vrhove, zato stegujemo k vam po večkrat svoje otožne roke. Dà, dà, mi ljubimo te svoje sive goré, a še posebno jih ljubijo óni, katerim so tla v stanovanje in vzdrževanje njih ubožnega življenja, in to so naši gorjanci, Švicarji česki. To so pravi otroci Krkonoški, katerim se topí sreč, kadar gledajo na gore svojega rojstnega kraja, lice se jim žari v navdušenosti in ponosu, kadar hodijo po domačih tleh svojih sivih gorá, in zopet se jim okó skalí in duša se jim v žalosti trese, kadar zapuščajo vas, svoje prelube domače gore. Vas gledajoč, vidi Krkonoški gorjanec vso svojo srečo, svoje veselje, žalost in osodo. Vam pripisuje neko čeznaravno moč ter si ne more nikoli dosti povedati o čudih, ki se godé v vaših temno-zelenih gozdih. Večkrat se vará, kadar pripisuje prirodne, na gorah se ponavljajoče prikazni nekej posebnej moči, katera vlada v gorah: to je duh, ki biva v Krkonoških gorah, Libercun *), katerega se bojé hudobneži, a dobri ljudjé ga ljubijo. Dà, vse gorovje je priprostemu Krkonoščanu neka bajka, rekel bi, lepa in veličastna bajka, kakeršne ne najdeš kmalu v vesoljnej naravi božjej, a vse te nedolžne pripovedke, katere si je izmislila živa domišljija priprostega ljudstva, ne kažejo družega, nego mogočno voljo Njega, kateri vže tukaj človeka skuša, plačuje in kaznuje po zasluženju.

Dragi čitateljček moj, ako čuješ tù ali tam kako pripovedko o Libercunu, ne išči resnice v njej, ker takih bitij v resnici nikjer ni, a priprosti česki narod misli, da so, ter da pomagajo dobrim ljudem a hudodelnike da kaznujejo. V takih pripovedkah se nam kaže premodro vladanje ljudske osode, s katero je dala domišljija Krkonoških prebivalcev Krkonošam novo obleko . . .

Globoko v gorah na podnožji kraljevskih gor českíh, pod ponosno Snežko, stoji hišica. Po šegi Krkonoških gorjancev je postavljena iz lesá, samó razpokline med tramovi so zamašene s kamenjem in apnom. Na njej ni videti nikakeršne olupšave, a vender je hišica lična, da se ti na prvi pogled prikupi. S svojimi majhenimi okni prijazno zré po okolici na mogočne temno-zelene gozde, kateri jo objemajo kakor objema skrbna mati svojega nežnega otročička. Ali čimu vam bi pripovedoval o hišici, ki je mrtva; oglejmo si rajše njene prebivalce, ki nas bodo mnogo bolj zanimali, saj se vže samí izdajejo, s kakšnim rokodelstvom da se pečajo. Ropotajoči tkalčevsk stoli nam takój kaže, da je posestnik ubožne hišice tkalec. Imenuje se Svetonja.

*) Česki se ta izmišljeni gorski duh imenuje: Ribecal, Ribecol, Ibercol, Libercun, kateri priimek je po Jungmannu prišel od viteza: Rubens Dahl, kar se je pokvarilo v priimek: Rübezahl, in Slovenec je ta vže takó pokvarjeni priimek preložil in rekel: Repoštev.

Ob času, v katerem se dogodek naše povesti začne, sedel je Svetonja za statvami in pridno tkal. Njegova žena Marija se je vrtela okolo ognjišča in pripravljala skromno kosilo. O siromaki! mnogo se jim pač ne pripravlja; lonec krompirja v oblicah, to jim je vse kosilo. Svetonja ima troje otrok. Najstarejši je Vaclav in on vže nekoliko pripomore ubogim roditeljem sekajoč tenko steklenino in raznobojne cevke na drobne kosce jednake velikosti; iz stekla dela korale, zna se, da ti koralni niso pravi ter se jih za malo denarja dobi precejšno število.

S svojim trudoljubivim in težavnim delom pač ne pripomore mnogo, roditeljem ker za tisoč koralov dobi komaj tri krajcarje, a na dan jih komaj tri tisoč naseka. Te z velikim trudom nasekane korale nosi posestniku steklarnic, kateri mu daje stekla zanje. Da-si je zaslužek pridnega Vaclava zelo skromen in pičel, vender nekoliko pripomore k očetovemu zaslužku, ker oče zasluži s tkanjem komaj dvajset krajcarjev na dan. Gorske plôhe so namreč uničile lan, in trgovci s platnom morajo lan drago kupovati; ker pa nočejo platnu cene povikšati, odtrgavajo ubogim tkalcem na zaslužku. To so žalostne razmere. A ne samó lan, tudi žito, oves in krompir so deževni nalivi hudo poškodovali. Ubogi prebivalci v Krkonoških gorah so komaj toliko našli, da se prehranijo do polovice zime. Strah pred prihodnostjo in skrb za hrano jih naganja k velikej pridnosti in potrpežljivosti. Delajo noč in dan pri brlečej luči, da bi vsaj platna nekoliko več natkali, ter si s tem olajšali ubožno življenje. Stanje ubožnih gorjancev ob času slabe letine je zelo žalostno in neznosno. In res jih varuje neka čudovita vztrajnost, pridnost in potrpežljivost, ki je združena z bogaboječnostjo, da ne zdvojijo v toli neznosnem siromaštvu in bédi.

Letošnje leto je bilo še posebno slabo; Svetonja pogleduje s solznimi očmi nežno Aničko in bornega Jankea, ki sta vže za šolo dorasla. Rad bi dal srcé in žuljavi roki svoji, da bi vsaj ta malčka nasitil, kadar pride pomanjkanje v hišo.

Bilo je še dobro, da ste imeli siroti babico v hiši. In to je tudi bila babica vredna tega imena! Lasé je imela bele kakor sneg in starost jej je upogibala glavo k zemlji, kakor bi jo hotela opominati: Prigni se k zemlji, ker malo je še tvojega življenja; položi svoje trudne ude v njo! — Starka je tó dobro vedela, ali vsacemu ni hotela tega pripovedovati. Obvárui Bog, da bi ona umrla! Ubožci imajo vže takó dovolj skrbi, čimu jih še bolj žalostiti? „Bolje je, da jih tolažim,“ mislila si je večkrat, in res je tolažila ubožne otroke, da-si je bila tolažbe sama najbolj potrebna in bi se bila najrajše razjokala čez bedo in pomanjkanje v hiši. „Le upajte in nadejajte se boljših dni, ljubčeki moji, Bog nas ne bode zapustil,“ dejala je večkrat s tihim glasom. „Ljubimo se vsi skupaj, delajmo pridno, in izvestno si pridobimo, česar potrebujemo.“

Ta dobra starka je bila angel váruh Svetonjevej družini. S tresočima rokama je oblačila otroke, dokler so bili še majheni, in njene suhe ustnice so jih učile prvo molitvico. In ko so otroci prvič molili, solzile so se jej oči od prevelike radosti. To niso bile solzé, nego redki biseri, ki so se porodili iz najglobokejših občutkov njenega dobrega srca; takih biserov nima niti najmogočnejši vladar v svojej kroni. Ubožni otroci pač niso vedeli za vrednost

teh biserov, a vender so spoznali, da njihova bogaboječnost na babico dobro deluje. Molili so radi, ker so se učili Boga spoznati in ljubiti iz celega svojega srca in iz cele svoje nedolžne dušice. Veselje jih je bilo poslušati, kadar so molili prelepo molitevco, katero jih je babica naučila:

O dobri Bog, Ti dobro veš,
Da ljubim najbolj Tebe;
Potem pa mamó, ateja,
In potlej še le sebe.
O blagoslovi, prosim Te,
Njih skrb za mé otroka,
Po potih vseh življenja naj
Jih čuva Tvoja roka.

A Svetonjevi otroci se niso učili samó moliti, nego hodili so tudi v bližnjo vas v šolo. Kadar je bila huda zima, zna se, da niso mogli v šolo. Ceste so bile večkrat nad meter visoko s snegom zametane, in še celó odrasli so težko hodili po takem potu. Le takrat, kadar je bilo malo snega, poslali so jih stariši v šolo. Navadno so bili potje po zimi zaznamovani s suhim protjem, katerega so gorjanci nasekali in ga ob krajih pešpotov nastlali, da bi sneg takih potov popolnem ne zakril.

Ali Svetonjevi otroci se niso bali nobene nesreče. Hodili so radi v šolo in se učili prav pridno. Učitelj jih je ljubil, in tudi oni so ljubili njega. Nikoli jih ni bilo treba opominati in priganjati k učenju. Pa tudi domá so delali radi. Za navadna domača dela so bili še preslabi, zato je so ponavljali to, kar so se v šoli učili.

Na belem konji je prihitela zima — prej nego li pri nas — vže meseca vinotoka. Svetonja se je zgodnje zime zeló ustrašil. Hrane in drv je primanjkovalo, a denarja ni bilo pri hiši. Zanašal se je na svoji pridni, žuljavi roki, kateri ga niste še nikoli prevarili.

Minula sta mesec vinotok in listopad in bližal se je Božič. — Božič, kdo bi se ne veselil tega veselega dneva? To so pravi družinski prazniki, katerih se mlado in staro veseli in težko pričakuje. Otrokom se pripravljajo darovi in drugo nepričakovano veselje . . . Ali kakó veselo se sprovaja Božič še le tam, kjer imajo vsega dosti; tu je pač prava radost in veselje v hiši. Vse drugače pa je za družino, ki živi v pomanjkanji in bédí.

Žalostno je bilo pri Svetonjevih.

Sveta noč pred durmi a domá niti kruha niti moke; še celó krompirja ni bilo več. Jedino upanje ubožne družine je bil zaslužek, po katerega je otišel oče v mesto. Čakali so vže težko njegovega prihoda; na lici jim je bilo videti glad in bédó. Samó babičino lice se je sladko nasmehkavalo. Sirota je bolj gladovala nego drugi, ker je otrokom dala zadnji kosce kruha, katerega je odtrgala od svojih ust, da bi utešila gladne otroke. Svetonje ni bilo dolgo domóv.

Končno so zaškrípale stopinje v zmrzlem snegu. Oče je odprl vrata. Ali to ni bilo óno veselo, mirno lice, katero je drugekrati kazalo dober popravek. Upadlo, blede lice in od bolečin kalno oko je značilo, da ga je zapustilo poslednje upanje.

„Trgovec, kateremu sem delal, otišel je z vso svojo družino na praznike ter se ne vrne pred novim letom. Zamán sem prosil posojila po mestu na svoje delo. Z besedami: „nimamo sámí, hudi časi so,“ odbijali so moje prošnje. Vračam se brez krajcarja k vam, ljubi moji. Bog se nas usmili!“ To rekši, zvrnil se je bled in onemogel k peči na leseno klop.

O kako hudo je bilo materi in otrokom, ko so slišali te besede iz ust ljubega očeta. Grobna tišina je nastala v hiši. Brž ko se je zmračilo, spravili so se k počitku, a niti grizljeja niso imeli za večerjo. In vender so šepetala ta izsušena usta gorečo molitev k nebeškemu očetu, da bi se jih usmilil in ohranil. Niso godrnjali. Legli so k počitku. Ali so morda spali? Nè! Slišali so, kako zunaj burja tuli in razsaja; čutili so ledeni veter. To jim je bilo znamenje, da je zunaj velik vihar in da v debelih kosmihi pada sneg po gorah in dolinah. Niso se varali. Ko so zjutraj vstali, niso se dale duri odpreti. Snega je padlo tako na visoko, da je zamedlo večna vrata, in kadar so odprli okna, ni posijala svetloba v hišo, ker so tudi okna bila s snegom zametana.

O kaka grôza!

V hiši niti grizljeja kruha — izhod zametan . . .

Padli so na kolena in vroča molitev se je vzdigovala k nebesom. Svetonja je zlezal na podstrešje, in kaj je zagledal? o grôza! da leži vsa pokrajina pod debelim snegom.

Samó dimniki in strehe so moléle izpod snega.

Končno je nehalo snežiti.

Ali kaj zdaj?

V obupu so pričakovali konec dneva.

Zakurili so v peč z vsemi drvimi, kar so jih imeli pod streho. Kmalu se je zrak razgrél po hiši in s tem se je ogrela tudi kočá, in sneg se je začel tajati ob oknih in durih. Skozi razpokline je tekla voda celó v hišo, ali ubožni prebivalci se je niso bali. Tajajoča se snežna gromada se je začela hitro trgati in v nekoliko urah so se dala vrata odpreti.

„Zdaj pa z božjo pomočjo le urno na delo!“ zaklical je Svetonja, vzel lopato v roke in začel sneg odkidavati. To je bilo mudno in jako težavno delo; ali navajeni takih dogodkov niso se gorjanci tega dela ustrašili. Z združenimi močmi in velikim naporom so delali gaz k sosednej hiši. Ondu tudi niso bili leni in kmalu so z ogrevanjem sob odpravili sneg, kateri jim je branil duri odpreti. Obe družini ste zdaj delali na vso moč, da bi si otele ubožno življenje. Sosea sta si molčé podala roki, ali solza v očeh jima je razodela vse trpljenje, ki ga imata prebijati v tej hudej zimi.

Priroda se je usmilila siromakov. Mrzel veter, ki je valil iz gorskih strmin sneg na kočé, ponehal je; nebó se je zjasnilo in opóludne se je vže pokazalo ljubo solnce. Zna se, da njegovi žarki še niso bili posebno gorki, a vender so delali na to, da se je sneg tajal in tem hitreje zapuščal ubožne kočane.

Ali kaj je pomagal jug ubožnim gorjancem? Svetonjevi niso bili jedini v svojem siromaštvu, tudi sosede je zadela ista osoda. Vsa vas je bila podoba velikega pomanjkanja in béde. Od gládú onemogli naselniki so se zamán posvetovali, kako bi si pomagli v tej velikej stiski, ali upanja ni bilo od nikoder.

„Ako nam Bog ne pomore, poginemo,“ takó so tarnali odrasčeni in otroci. Pri Svetonjevih je bilo najhuje.

Janko in Anička sta od gladú jokala in babica jih vže ni mogla tolažiti več.

„Počakajte še malo, otroci,“ dejala je, skoraj bodete imeli dosti jesti. Ali se ne spominate mogočnega duhá v naših gorah, ne spominate se več Libercuna, o katerem vam sem tolikokrat pripovedovala?“ Uboga babica si ni znala drugače pomagati in tolažila je otroke z Libercunom, dobro vedoč, da so vse njene besede prazne. Ali to, kar je pripovedovala, delovalo je z veliko močjo na Vaclava.

Glad in pogled na izstradanega bratca in sestrico otemnela sta mu um. V svojej domišljiji, pozabil je, da pripovedke o Libercunu niso nič drugega nego bajke, katere si je izmislila domišljija priprostega češkega ljudstva. Zdajci so mu bile pred očmi vse óne lepe pripovedke o gorskem duhu, katere mu je pripovedovala dobra babica in s katerimi je tako rekoč vzrastel v babičinem krilu. V svojej dušnej razburjenosti mislil si je zdaj, da so vendar morda resnične óne prelepe pripovedke o Krkonoškem duhu Libercunu.

In ta slepiva misel je v njegovej domišljiji dozorela. Glad in uboštvo njegovih starišev sté ga k temu zapeljali.

„Pojdem Libercuna iskat, on nam pomaga,“ dejal je in se pripravljaj svojo misel izvesti.

V tem je solnce vedno bolj grelo in mnogo snega je skupnelo.

Prišel je žalosten večer in za njim še žalostnejše jutro. Vsa Svetonjeva družina je bila od gladú vže onemogla in moči so jej jele pešati. V tem hipu se Vaclav na tihem izgubi iz hiše. Do kolena po snegu brodeč, hitel je v Krkonoško gorovje.

Več nego stokrat mu je izpodrsnila noga ob ostrem gorskem kamenji, več nego stokrat je padel v mehki sneg, ali obup in nada ste ga dalje tirali.

Ves onemogel je pribrodil po debelem snegu vrh Krkonoške gore.

Jokajoč je padel na koleni.

„O Libercun! Libercun! pomagaj nam v našej velikej bedi,“ klical je na ves glas, da je odmevalo daleč čez gorovje. Ali zamán, nihče se mu ni oglasil, samó jek je zamolklo ponavljaj njegove besede.

Še je klical Vaclav Libercuna na pomoč, klical ga je in klical — ali vse zamán.

Moči so mu jele pešati, glas mu je onemogel in ni ga bilo več slišati glasú iz Vaclavovih ust. V sneg se je zgruzil, nogi ste mu otrpili, glava se mu je nagnila na prsi in vse telo mu je zlezlo v globoko sneženo mogilo.

Ali čuj, kaj je to? Ali ni to pasje lajanje? Res! Velik lovski pes je prigazil po snegu. Duhal je človeka, glej, vže je pri Vaclavu. Pogledal ga je malo s svojimi modrimi očmi, potem mu lizal lici in takój se zopet zgubil v gorovje.

Ni še minulo dobre četrť ure in pes se je povrnil s svojim gospodarjem. Lajanje in nemirno vedenje psa je napotilo gospodarja, da je sledil psu in takó prišel do ubozega dečka, ki je ležal globoko v snegu. Pripognil se je k njemu in spoznal, da deček še živi. Takój je zatrôbil na lovski rog in kmalu je bilo nekoliko slug okolo njega. Gospod jim ukaže dečka s snegom

drgniti in to je kmalu pomagalo. Deček se je začel oživljati. Iz lovske steklenice so mu v usta vlili nekoliko požirkov vina. Vaclav je odprl oči. Iz začetka se je nekoliko ustrašil in si mislil, da je vender le prišel Libercun. Blêdel je. Z zobmi škripajoč je prosil neprestano pomoči sebi in svojim starišem. Gospod, ki ni bil nihče drug, nego grof iz bližnjega mesta, sklepal je po jeziku ubozega dečka, da je bajè iz bližnje vasi domá, zatoorej ga je ukazal tjà odnesti. Z veliko težavo po težavnih in strmih potih so dospeli najpred k prvim kočanom in pozneje še le do kočè Vaclavovih starišev.

Svetonjevi so bili v groznih skrbéh za ubozega dečka. Ko so ugledali tuje ljudi, nesoč njihovega sina, mislili so, da je mrtev. Glasno jokajoč so padli nanj. Ali tuji gospod jih je utolažil.

„Položite ga v posteljo,“ dejal je. Zopet mu je vлил nekoliko požirkov vina v usta in Vaclav je zopet odprl oči. Stariši videč, da se Vaclav nekoliko zaveda, razveselili so se in se nadejali, da jim ozdravi. Od prestanega trpljenja utrujen, kmalu trdo zaspí Vaclav.

Možjé, ki so Vaclava prinesli, pripovedovali so Svetonjevim, da je tuji gospod grof sam. Šel je namreč po svojej navadi, spremljan od svojih slug, na Krkonoške gore, da bi poskusil, kako se po zimi po teh gorah potuje, in da bi se seznanil z življenjem Krkonoških gorjancev. Na potu mu je zginil lovski pes, a kmalu se je vrnil in mu z lajanjem in nemirnim vedenjem naznanjal, da je nekaj našel. Iz radovednosti je šel grof za njim in takó prišel do Vaclava.

S solzami v očeh so poslušali Svetonjevi. Vedeli so, kaj je Vaclava gnalo na Krkonoške gore; saj je sam dejal Janku in Anički, ko je odhajal: „Umirita se, pojdem in poprosim Libercuna, da nam pomore.“ A prej, nego bi si bil kdo mislil, bil je vže iz dóma.

Grofa je ganilo veliko siromaštvo, katero je videl v tej ubožnej hiši. Takój je ukazal svojim služabnikom, da naj hité v mesto po zdravnika in prinesó tudi živeža za ubogo, gladno družino. Ko je Svetonjeve bogato obdaroval in Vaclavove stariše opomnil, da mu ne zabijo natančno poročati o stanji svojega sina, podal se je na pot proti svojem domu.

Nastala je sveta noč.

O ti sveta noč! tù liješ nebeško radost v srce človeško, ondu zopet napajaš človeške duše z žalostjo in bridkostjo.

Pri Svetonjevih je blestelo danes vse polno lučie in vsa soba je bila prekrasno razsvitljena.

V ónem trenutku, ko je bila sila do vrha prikipela, žrtoval je Vaclav svoje mlado življenje in se podal v nevarnost, da bi otel stariše iz največjega pomanjkanja in bede. Ali zamán bi bila vsa njegova požrtovalnost, ako bi ne bilo previdnosti božje.

Na mizi je stalo lepo božično drevesce, polno daróv, katere je grof sam poslal otrokom ubožnega pa poštenega Svetonje. Res je, da mu so bili siromaki zeló hvaležni, ali veselili se vender niso.

Glej ondù na ubožnej postelji leží Vaclav. Lice mu je od prehude bolezní popolnem usahnelo in temní rumenec ga barva. Pri vzglavji mu bedí bábica, ob strani pa oče in mati. Anička in Jankec pa se stiskata v kot.

„Oče!“ zašepta Vaclav, „glejte tja góri, ali vidite? Gospod Jezus sam mi prikimava kakor majheno dete in se mi takó sladko smeji. O pustite me, da grem k njemu. Dà, dà, vže grem — z Bogom moja ljuba mati, oče in ti, bábica moja, z Bogom Jankec Anička z Bogom! jaz moram iti, prinesem vam pomoč o kako mi je dobro, kakor da bi se bil novič porodil“ — — —

In trudna glava mu je padla na vzglavje. Še jedenkrat se je odprlo kalno oko, še jedenkrat pogledalo svoje drage in — Vaclava ni bilo več. — Porodil se je novič k večnemu življenju, odkupivši očeta, mater, babico, bratca in sestrico s svojim življenjem.

Vsi so na glas zajekali.

Skoraj brez zavésti je padla babica k postelji ljubega vnučka, objela ga in mu močila lice z breštivilnimi solzami.

In v tem trenutku, ko je vzletela Vaclavova dušica v nadzvezdno kraljestvo božje in ondu slavila svoje prerojenje, odmevala je iz sosednjih koč veličastna pesen: „Poródil se je Krist in Gospod!“

Dolgo, dolgo se niso mogli Svetonjevi osvéstiti. Končno pa je zmagala udanost v voljo Gospodovo.

„Čimu tarnanje in jadicovanje?“ dejala je babica, „Vaclav je v resnici dosegel svojo največjo blaženost; ali je ni očutil vže v svojem poslednjem trenutku? Želimo mu od vsega sreča večni mir in pokoj ter pomislimo: kar Bog stori, vse prav stori.“

To je bila znamenita sveta noč. Vaclav se je porodil k novemu življenju in tudi roditelji so začeli bolje živeti. Pridobili so si prijaznost in naklonjenost milostivega gospoda grofa in pomanjkanja niso več trpeli. Srečno so živeli. Ali vselej, kadar koli jih je pozdravila sveta noč, razžalostili so se in jokali. Spominali so se Vaclava in njegove žrtve.

* * *

Glejte, otroci moji! narisal vam sem ta obrazec ljudske béde in teh je neizmerno število. Kadar se vi radujete, sto in sto drugih jadicuje in gine v siromaštvu. O spómnite se nanje! Vže je Božič tukaj, ta veseli praznik prelepe radodarnosti! Bodite tudi vi radodarni. Od svojega prebitka pomagajte drugim! Roditelji vam to radi dopusté, ker tudi oni dobro vedó: „Karkoli podelimo siromaku, podelimo Bogu samemu!“

Iz „Češtine“ preložil R. K.

Lev in zajec.

(Basen.)



Lev se je bil nekoč toliko ponižal ter napravil znanje z nekim smešnim zajčkom. „Povej mi vender,“ vprašal ga je enkrat zajec zaupljivo, „ali je res, kakor pravijo, da vas leve lahko zaníkrn petelin sè svojim kokodanjem v beg zapodí? — „Kaj pa dà,“ odgovoril je lev, „in to se pač splošno opazuje, da imamo velike živali vseskozi neko malo slabost na sebi. Takó na primer si vže gotovo slišal o slonu, da ga pripravi praščevo kruljenje v strah ter mu izbudi zôno in bojazen.“ — „A-a — kaj res?“ čudil se je zajček. „A — sedaj mi je pa vže razumljivo, zakaj se mi zajci takó neizrečeno psov bojimo.“

L.



Božično drevesce.

o hodil po svetu nebeški Gospód,
Prisrčno je ljubil otroke;
Zató so pa k njemu hitéli povsód,
Da nanje pokladal je róke.



Otroci! v nebesih je Jezus sedàj
In k njemu ne morete iti;
Nocój pa, nocój on zapustil je raj,
Ker hoče se vam pridružiti.

Sebój vam prinese prelepih daril,
Da bote se vsi radovali.
Kedó pa najlepše stvarí bo dobil?
Ivanek nedolžni in mali.

Vže bliža se Dete, vže tukaj je, glej!
 Poklekni in skleni ročice.
 Drevesce prinaša božično, ki z vej
 Visé mu igrače, slaščice.

Noč, zima je zunaj, tù svitlo, gorkó,
 Sin božji vsa srca ogréva.
 Vzbudilo življenje se bujno, novó
 V predvéčer je svetega dnéva.

Veséli se mila, brezskrbna mladóst,
 Otroci radujte se mali!
 Čistejše je ni, nego vaša radóst,
 Nebó se vam v duši zrcáli.

F. Krek.

V i d a.



Bilo je po póludne pred svetim večerom, da so nesli Ramačevo detetce k svetemu krstu. Huda zima je bila óno leto. Debel sneg je ležal po širokem polji in ledene cvetice po oknih se vže dlje časa niso odtajale noben dan. Ni čuda, da so mati s težkim srcem pričakovali vračajočih se kumov (botrov). Bali so se, da bi novorojenčku ne škodoval hud mraz. Ob večernem mraku se vrneti kuma, in materi je odleglo. S pravim, materinim veseljem objemajo nedolžno detetce, ki je bilo krščeno na imé Vide. Srečen dan je bil to za vso Ramačevo družino. Posebno sta bila vesela bratec Ivanek in sestra Milka; niti ločiti se nista mogla od svoje nove sestrice. Da bi jima bila oče in mati dovolila, igrala bi se bila po ves dan z njo, kakor s kako igračo. Mala Vida je pa tudi bila kaj ljubeznívo detetce. Temni, kodrasti laski so pokrivali nje drobno glavico in izpod čela jej je igralo dvoje nedolžnih, modrih očesec.

„Vidka bode zdaj malo zaspala,“ reko oče, „odpravita se v óno sobo in prosita nebeško Dete, katero pride to noč na zemljo, da vama prinese kaj lepega.“ Oče Ramač so bili svojima otrokoma pripravili lepo božično drevesce. Lepó je bilo nakičeno z raznobojnimi trakovi in raz smerekove veje je viselo vse polno sladkih smôkev in raznovrstnih slaščic.

V tem je nastala temna noč. Željno sta pričakovala Ivanek in Milka ónega trenutka, kadar ju bodo oče poklicali pod razsvitljeno drevesce, da si poiščeta vsak svojih daril.

Oče Ramač so bili pobožen mož in so vzrejali svoje otroke v pravem krščanskem duhu. Zatorej pokličejo otroka pred-se in jima reko: „Nocoj je sveta noč; vesoljni katoliški svet se nocoj raduje prihoda odrešenikovega na svet. Tudi za vaju otroka ima ta večer mnogo veselega. Veselita se daril, ki vama jih prinese nebeško Dete. Moliti hočemo sveti rožni venec in potem z blagoslovljeno vodo pokropiti po hiši, da s tem pobožnim opravilom izprosimo božjega blagoslova iz nebes.“ — Rada sta otroka slušala očeta in lepó ju je bilo videti, kako sta s povzdignjenima rokama molila z očetom.

Po okončanej molitvi in kropljenjem z blagoslovljeno vodo, prižgó oče na božičnem drevesci razstavljene svečice in pokličejo otroka k drevescu.

Soba je bila kaj lepo razsvitljena od mnogobrojnih lučic in pod drevescem je bilo vse polno najlepših stvari, ki so bile pripravljene za Ivanka in Milko. Od prevelikega veselja sta otroka pozabila pozdraviti teto Lizo, ki je bila v tem prišla k Ramačevin. Hitro sta pobrala vsak svoja darila in jih kazala očetu, materi in teti. Ivanek je dobil sabljo, puško in čilega konja, takó velikega, da ga je lahko zajézdil; a Milka lepo punico in vrhu tega še lep posteljnak z vso posteljno opravo. Dolgo sta se veselila presrečna otroka, a tudi stariši in teta so se veselili z njima.

Slednjič je bilo treba iti k počitku. Otroka odmolita večerno molitev, želita očetu in materi „leško noč“ ter se poslovita pri teti, ki je odhajala proti dómu.

Pri Ramačevih so potekali dnevi po tem večeru enakomerno. Vidka je rastle in postajala brdka deklica. Bila je pa tudi pobožna, ljubila je svoje stariše in jih na vsako besedo slušala. Tudi ona se je vsako leto veselila božičnega svetega večera, ker je vedela, da tudi ona dobi takrat mnogo lepih stvari. Večkrat je vprašala sestro Milko, ki je bila zdaj vže krasna devica, kakih reči je prineslo njej sveto Dete, ko je bila še v otročjih letih. Rada je Vida poslušala, kar jej je pripovedovala sestra Milka.

To leto se je Vida vže šestič veselila svetih božičnih praznikov in ž njimi svetega večera. „Kaj ne, mati,“ rekla je večkrat, „da mi prinese sveto Dete tako punico, kakeršno je dobila Milka, ko je bila še v mojih letih? Pripravila sem za njo vže mehko posteljico.“

„Izvestno dà,“ rekoó mati; „ali vedi, da moraš zdaj prav pridna biti, ker hudobni otroci ne dobodo ničesar!“

Od sih dob je bila Vida še tem pridnejša. Kadar je po solnčnem zahodu večerna zárija zlatila nebó, prihitela je k materi polna veselja in rekla: „Glejte mati, kakó se svetijo sveta nebesa; izvestno gleda zdaj sveto Dete doli na mene. Prav pridna hočem biti, da mi prinese lepo punico.“

Še tri dni je manjkalo do svetega večera. Tistega dne pa Vida nagloma zbolí. S tresočim glasom je tožila materi: „O mati ljuba! hudo, hudo me boli glava. Povejte mi, če bodem jutri vže zdrava?“

„Upam, da bodeš, dete moje ljubo,“ odgovoré mati. „Ali zdaj moraš v posteljo. Poslati hočem po zdravnika, da ti zapiše potrebnih zdravil.“

Še jedenkrat so razsvetljevali žarki zahajajočega solнца sobo, v katerej je ležala bolna Vida. O kako zeló se je veselila svetega večera, da-si je bila nevarno bolna. Nič družega ni govorila, nego o svetem Detetu Jezuščku in o darovih, ki jih bode prinesel.

Dan se je umaknil temnej noči in predno se je zdanilo, izdahnila je Vida svojo dušico. Umrla je dan pred svetim večerom. A na sveti večer jej je zazvonil mrtvaški zvon k večnemu počitku. Pokopali so jo istega dne, katerega je bila krščena pred šestimi leti.

Vida se je radovala na sveti večer s svetim Detetom Jezuščkom, katerega se je takó zeló veselila, v svetih nebesih.

Za Ramačevo družino pa so bili ti božični prazniki polni žalosti in bridkosti,

Prepir v gozdu.

(Basen.)



Sprla so v gozdiči se drevesa,
Sprla, da se listje jim otrésa.
Kregajo se, kdo je najslavnejši,
Kdo zmed njih človeku najmilejši?

Oglasi se hrast sè hrupom silnim,
Govori sosedom neštevilnim:
„Jaz sem prvi, kdo o tem še dvomi?
Saj po celem sveti čast pojó mi.

Deblo mi je krepko, veje močne,
Name stavbe zidajo mogočne.
Let živim stotino in še dalje,
Pa naj druge pripoznal bi kralje?“

Lipa oglasi se z glasom šumnim,
Hrast zavrača z govorom pogumnim:
„Tvoja slava, hrast! je pač dvomljiva,
Lipa večjo čast kot ti uživa.

Jaz preslavnim dajem les podobam,
Ki krasôta cerkvam so in sobam;
Tam pred njimi vérník poklekuje,
Da Bogú, svetnikom čast skazuje.“

Zdaj smereka vitka se oglašá
Ter mirnó sosede svoje vpraša:
„Kaj se jezno kregate drevesa,
Da odletajo vam z vej peresa?

Mene prejšna še krásí obleka,
Prvej čast mi dojde, od človeka;
Smrečica bo sredi sôbe stala,
V lučicah nebrojnih bo sijala.

Sreča splošna v krogu njenem vlada,
Z lic nedolžnih sije radost nada.
Prelepó drevesce to božično
Veselé mladino zornolično.“

Gozd razúme, kaj smereka pravi,
In prepir mej drevjem se ustávi.
Ti smereka pa si zmagovalka,
Ker Božiča si oznanovalka.

Mož z opico.

Dobro uro od mesta C — stala je pod strmimi gorami prijazna vasica Roja. Od teh strani jo je obdajalo ravno polje, v ozadji pa so zrli vrhovi zelenoporaščenih gorá nad mirne strehe mirnih prebivalcev ob vznožji svojem.

Krasno je bilo bivanje v tej vasici! Kadar je po leti pripekalo zlato solnce, ostavil si hišo ter šel v gozd na goro. Ondu si legel v mah ter zrl tjá doli v raván, kder se je zibalo rumeno klasovje kakor široko morje čistega zlatá. Nad teboj pa so šumeli stari kostanji ter šepetajoč peli otožno pesen o minljivosti posvetnej. A ti nisi umél te pesni, nego čul si le nerazumljive glasove, lahno šumenje. — Iz vasice se je slišalo do tebe upitje hlapcev, ropót vozov, lajanje psov, a tebe ni motilo vse to v sanjah tvojih . . . kadar pa je zasijala na nebu luna, bilo je tudi v vási vse tiho in mirno. Samó čas je hitel z bliskovito hitrostjo čez lesene strehe nad spečimi vaščani.



Bilo je v jeseni. V Roji so pospravljali zadnji poljski pridelek — répo. V gozdu nad vasico pa je pela sekira svojo otožno jesensko pesen, da je ječaje odmévalo v vas. Veter je vel skozi rumeno listje, ki je šumelo na tla, na mehki mah.

„Aliga šeni?“ vprašal je Pelinčev Jožek, prišedši iz šole, svojo mlajšo sestro.

„Ni ga!“ vzdihnila je ta.

Takó je bilo vsak dan, ves teden.

Ko je pa nekega po póludne prišel Jožek zopet domóv, tedaj ni več vprašal sestrice po njem, kajti vžé od daleč ga je videl, kako je sedel na kládezi ter piskal na piščal. Za njim pa je čeméla opica, tista prijazna opica! Kakor blisk je zletel k njemu, izročil svoje knjige mlajšemu bratu ter se pričél igrati z opico. Še-le ko se je tega naveličal, poslušal je pesni opičinega gospodarja in njega pripovedi.

Giovanni, kakor se je imenoval mož z opico, ni se rodil na slovenskih tleh. Zibel mu je tekla v gorkejši Italiji pod uborno streho. Vžé v mladosti je izgubil stariše. Ko so mu zakopali očeta, šel je domov, vzel opico ter zapustil svoj rojstni dom. Šel je, in od takrat ga ni videla več domača hiša. Po svetu je hodil ter si z opico služil trdega kruha. Vsako leto na jesen pa je prišel v mesto C —, ter od tam v Rojo, kder je bilo zanj in njegovo ljubeznivo živalico pri Pelinčevih vedno pripravljeno brezplačno ležišče. — Pelinčevi, posebno otroci, pa so ga vselej, kadar je jelo rumeneti kostanjevo listje po brdih nad vasjó, z nestrpljivostjo pričakovali. Pripovedoval jim je namreč, navadno dolgo v noč, dogodke iz svojega nemirnega življenja, popisal krasoto velikih mest, krasne obleke velikih gospodov in plemenitih gospá, življenje po sveti, razne navade in običaje ter Bog si ga znaj, kaj vse. Zató pa je vsako leto tisti večer, ko je bil Giovanni v vasi pri Pelinčevih gorela luč pozno v noč. In otrokom se je senjalo potem vso noč in ves teden po tem, o visokih palačah, zlatih vozovih, plemenitih gospodih in nebeškolepih gospéh.

Drugo jutro pa je mož z opico zopet odšel z zagotovilom, da se čez leto povrne. In vrnil se je vselej!

Neke jeseni pa je sneg prav zgodaj zapadel. Mrzlo je bilo in ledene sveče so se delale ob strehah. Takrat pa so zamán čakali pri Pelinčevih moža z opico. A tudi leto potem ga ni bilo, da si je bilo gorko vreme in prijetna jesen. Pogrešali so ga še nekoliko. Ko pa tudi tretje leto ni več prišel v Rojo, tega niti opazili niso.

Siromaka se pač kmalu pozabi! —

F. G.

— x —

Oven in bik.

(Basen.)



kega ovna je bila mati narava s posebno močjó obdarila. Nobeden njegovih tovarišev ni mu bil kos, vsacega je preobladal s svojimi rogovi in svojim močnim čelom. Pa nespametni oven je postal prevzeten in je začel misliti, da je nepremagljiv, ter je v tej svojej nespameti pozval bika na dvboj.

Nastavila sta se, napravila naskok in trčila skupaj; polu nezaveden zgrudil se je oven na tla; a nasprotnik njegov je odšel zmagovit. Dolgo časa je ležal oven v nezavednosti, kakor mrtev — in ko se je slednjič iz te omotice prebudil, prišel je ravno jeden njegovih tovarišev mimo — in videč junaka ležečega na tleh, vprašal ga je: „Kaj pa ti tukaj počneš?“ — „Samega sebe spoznavam!“ odgovoril je ponižno oven korenjak.

M.

— x —

Gosí in žrjavi.

(Basen.)



osí in žrjavi so se pasli na istem travniku. Prišli so lovci. Žrjavi, lahni in gibčni, so hitro odleteli; gosí debele in okorne pa niso mogle. Polovili so jih.

Kdor ní preobilno obložen, vsakej nevarnosti se lahko umakne, bogatin pa z imetjem obremenjen vred pogine.

— x —

Najkrajši pot v nebesa.



red kakimi pet sto leti je živel jako pobožen in učen mož po imenu Ivan Golobičar. Ta mož je srečal nekega jutra ubozega starčka, ki se mu je tako smilil, da ga je nagovoril in ga mislil tolažiti. Da bi mogel pogovor ž njim začeti, pozdravil ga je prijazno, želeč mu: „dobro jutro!“ „Še nikoli nisem imel slabega,“ odgovori starček.

„Bog vam daj dobro srečo!“ popravi Golobičar svoj pozdrav.

„Še nikoli nisem bil nesrečen.“

„Bog vam naj spolni vse vaše želje,“ hotel sem reči.

„Saj se mi vedno samó to zgodi, kar si želim sam, in zato sem vedno srečen.“

Golobičar ni vedel, kako bi svoj pozdrav zboljšal, da bi čudnemu starčku bil všeč, zatorej ga vpraša: „Ali ste vi res srečni. Saj vender na zemlji ni nihče popolnem srečen, sicer bi bil pobožni Job lagal, ko je dejal: človek od žene rojen le kratko časa živi in je podvržen mnogim nadlogam. Vi tedaj mislite, da ste popolnem srečni?“

„Zakaj bi ne bil?“ odgovori smijoč se starček. „Nikoli še nisem slabega jutra imel, ker sem bil vedno s svojo osodo zadovoljen. Nikoli še nisem bil nesrečen, ker ne potrebujem in ne poželim tega, kar vi srečo imenujete; a to, kar je vam nesreča, tega ne poznam, in to je moja sreča. Jaz imam ljubljenega očeta v nebesih, ki mi podeli vse, česar mi je treba, in mi tudi vse najboljše želi; njega jaz častim, naj sem lačen ali žejen, naj mi je vroče ali me zebe. In če me ljudje zasramujejo, ne žali me to prav nič, ker vem, da se brez božjega vedenja nič ne zgodi. Jaz si mislim: Oče, ti to hočeš, zato tudi jaz hočem. In ker jaz hočem, kar Bog hoče, zgodi se vedno to, kar jaz hočem, in zato sem vedno srečen. Ali poznate vi večjo srečo od te, ako se komu vse po njegovej volji izide?“

Golobičar se je čudil tem globokim resnicam v tako priprostih besedah. Nekaj, da bi starčka skušal, nekaj pa, da bi še več od njega izvedel, reče: „Vi pravite, da hočete vedno to, kar hoče Bog. Kaj pa, ako bi Bog vas hotel v pekel pahnuti? Ali bi tedaj tudi hoteli, kar Bog hoče? Starček odgovori: „Da bi me Bog hotel v pekel vreči“ — starčku se je na tresočem glasu poznalo, kako težko mu je to misel izgovoriti, ali vender nadaljuje in pravi: „In ko bi me Bog hotel tudi v pekel pahnuti, bi jaz hotel, kar on hoče; kajti za mene tudi to ne bi bila velika nesreča. Jaz imam namreč dve roki; jednej se pravi udanost v božjo voljo, drugej pa ljubezen božja, in s tema rokama bi jaz Boga objel in ne izputivši ga, potegnil bi ga s seboj v pekel. In potem bi bil rajše v peklu z Bogom, nego v nebesih brez Boga, saj bi bila v peklu nebesa, ako bi ondu Bog bil.“

Pobožni Golobičar je vže dolgo časa iskal najkrajšega pota v nebesa, ali zamán; ta starček mu ga je pokazal. „Hoteti, kar Bog hoče,“ najkrajši je pot v nebesa. In kdo hodi po tem potu? To je tudi starček povedal: Tisti, ki se popolnem udá v voljo božjo in Boga nad vse ljubi, ali kdor tudi v dejanji izvršuje to, kar vsak dan v Gospodovej molitvi izgovarja: „Izidi se tvoja volja, kakor v nebesih takó tudi na zemlji.“

(Po starej pripovedki zapisal J. S—a.)

Najdražja dedina.



Mati leži na smrtnej postelji. Želi še jedenkrat videti hčere in sinove; to je njena zadnja in srčna želja. Zberó se. V okrogu stojé okolo ljubeče matere. Tuga jim v srci kraljuje in solzé jim silijo v oči. Z mračnim očesom gleda mati svoje otroke. Ljubeče hiti jej oko od ednega do drugega; najraje pa jej obvisi oko na najmlajšem sinu. Solza jej sili v oko in nekak mraz jo pretrese, ko pogleda najmlajšega otroka svojih bolečin. „O tudi tebe, dragi Alfonzo, morala bodem ostaviti!“ takó si misli ljubeče materino srce. Težko začne mati govoriti, sape jej zmanjkuje, a posloviti se mora od svojih otrok, katere takó ljubi in še v smrti za-nje skrbi.

„Sinovi moji ljubi, hčere moje drage!“ takó govori mati, „morala bodem iti v večnost. „Nekako težko se ločim od vas; ko bi vas ne imela, bila bi mi ločitev od sveta lehka. Saj poznate materino srce, da ljubi; a srce se od tega, kar ljubi, težko loči.

Ljubite Boga, ljubite bližnjega! Če to zapoved spolnujete, srečni bode te na veke. Ljubezen vse obsega.

Spominajte se svoje umrle matere, molite za njo; tudi ona ne bode na vas pozabila onkraj groba. Materina ljubezen tudi onkraj groba cvetè. — Pridi sem Alfonz, da te še jedenkrat poljubim,“ govori umirajoča mati.

Alfonz gre k njej, mati ga poljubi. Za njim poljubi vse svoje hčere in sinove.

„Stopi Alfonz bliže, da te še jedenkrat pritisnem na svoje ljubeče srce.“

A komaj izgovori umirajoča mati te besede, ugasne jej življenje. Alfonz stopi k njej, poljubi jo na ustni. A materina ustna se več ne gibljejo, mrzla so kakor led. Njeno oko ga več ne pogleda, smrt ga je na veke zatisnila.

„Mati! zakaj me več ne pogledaš? Ali me ne ljubiš? Saj si dejala, da me bodeš na gorko srce pritisnila; a sedaj ne odpreš svojih ljubečih oči!“

Takó govori v svojej neizmernej tugi najmlajši sin Alfonz. Drugi sinovi in hčere stojé okolo mrtve matere ter si brišejo solzé.

Ali kmalu se razidejo, išoč si zlatá, srebra in blagá, ki ga jim je zapustila mati. Samó Alfonz ostane pri materi, gleda jo ljubeče, kakor bi jej hotel s svojim pogledom novo življenje vdahnuti; ali mati se ne vzdrámi, ona spi smrtno spanje. Poglej! iz mrtvega lica se jej bere skrbljiva ljubezen! Kaka bolést je to ljubečemu sreč Alfonzovemu, da ni čuti iz njenih ust niti jedne same tolažilne besedice! Ko so drugi sinovi in hčere pobrali zlató, srebro in blagó, pridejo zopet jokajoč se v hišo. Ali te solzé se niso porodile v srci! Te solzé niso solzé ljubezni! To so prisiljene solzé, to je prisiljen jok? Ko bi srčno ljubili svojo mater, kakor jo ljubi Alfonz, ne bi jim bilo mári v tem trenutku zlatá, niti srebrá, niti blagá. Vse so pobrali, Alfonzu ni ostalo ničesar. Ali je pa Alfonz ostal brez dedine? Nè! Alfonz je podedoval po svojej materi najdražje blagó; on je podedoval blagó, ki je dragocenejšo od zlatá in srebrá, on je podedoval ljubezen! Z življenjem mu je mati podarila ljubeče srce in od rojstva vže mu je bilo prírojeno ljubeče srce kot dedina.

Ksaverij.

„VRTČEVA“ PRILOGA.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Rudeča mušnica.

Stoji možiček v gozdu
Z enó nožičico,
Imá na glavi čedno,
Rudečo kapico.



Izvestno ga ni med vami nobenega, kateri bi ne bil videl vže v gozdu te lepo rudeče, belopikaste gobe. Morda si je mislil tudi takó kakor sem si mislil jaz, ko sem jo videl: o zakaj vender ni takó okusen kakor je prijazen videti ta „možiček“ z rudečo kapico ali pravilnejše z rudečim klobučkom! Ali ni mu upati, malopriden in ničvreden je ves, kar ga je.

Mušnica, tudi mušja goba imenovana (*Agaricus muscarius*, *Rother Fliegenpilz*, *Fliegenschwamm*, *Fliegendod*) je po naših gozdih sploh zeló znana goba. Raste od meseca avgusta do oktobra ali sama, ali pa tudi v družbi z drugimi gobami. Najbolj jej ugaja peščena zemlja, zato je po bregovitih gozdih več mušnic nego po listnatih ali iglovnatih.

Mušnica ima vse one dele, katere ima vsaka popolnem razvita goba; recimo: mrežast micelij ali podgobje v zemlji, kocén ali bét s klobukom nad zemljo. Kadar mlada mušnica iz zemlje pririje, obdaja jo še neka bela kožica. Ta kožica se pozneje, kadar goba večja postaja, pretrga in njeni ostanki ostanejo ali na spodnjem konci kocéna ali pa kot pike ali bradovice na površji rudečega klobuka; časi tudi kot majhen obroček na kocénu ali bétu.

Klobuk od gobe mušnice je iz začetka okroglast, pri čisto razvitih gobah (glivah) pa precej širok.

Površje, ki je škrlatno rudeče, posuto je z belimi bradovicami ali pikami, ki so ostanki kože, v katero je bila mlada mušnica zavita. Ako si klobuček obrnemo in si njegovo spodnjo stran ogledamo, našli bomo, da plôdna plast ni sestavljena iz cevek, kakor pri globanji, nego iz samih tenkih, belih listkov ali platnic. Zategadelj prištevamo mušnico, kakor tudi vse druge gobe (glive) k rôdu platničaric ali listkaric. Nemec pravi temu rôdu: *Blätterpilze*, botanik pa: *Agaricini*.

Znano vam je, otroci moji, da se pri gobah cevkaricah ali pri gobanih nahaja trôs v cevkah, iz katerih je sestavljena plôdna plast. A kje je pri platničaricah? Pri teh glivah visi trôs prosto na listkih ali pa je med njimi skrit.

Kocén, na katerem tiči klobuk, precej je visok, poln in pri nekaterih mušnicah tudi votel. Nekoliko više od kocénove sredine vidi se majhen, bel, časi tudi rumenkast obroček. Spodnja stran kocénova, ki je precej debela, obdana je z neko luskinasto kožo.

Mušnico prištevamo k najbolj strupenim gobam, kajti užitek te gobe ima zelo hude posledke.

Če bi kdo mušnico povžil, začelo bi ga najprej v grlu hudo žgati, potem bi ga strašno žejalo in še prej, nego bi želodec gobo prebavil, začel bi nesrečnež hudo bljevati. Ali malokdaj se to zgodi, da bolnik izbljuje kosce te strupene gobe in takrat, če se to zgodi, navadno je največja nesreča vže minula.

Ali poslušajte, kaj se zgodi, če so kosci mušnice ostali v želodci! Zastrupljenca začne krč zvižati, izgubi govor, začne z zobmi škripati, in tak je, kakor bi bil stekel ter navadno v kakih 24 urah umrè.

Kamčadaleci in druga ljudstva severo-vzhodne Azije pripravljajo iz mušnice in iz soka ozkolistnatega vrboveca (*Epilóbium augustifolium*, *schmalblätteriges Weidenröschen*) neko omótno pijačo, s katero se radi opijanjó.

Od kod je dobila mušnica svoje imé, znano je vsakemu. Mušnica se namreč nareže na majhene koščke, zalije se z mlekom ter se da muham jesti, da pocepajo. Kolikokrat se je vže zgodilo, da se je kak sladkosneden otrok zastrupil, popivši muham pripravljeno mleko, misleč, da se bode medice napil. Stariši naj ne puščajo takih stvari na prostorih, katere otroci lahko dosežejo, a vi otroci, ki ste vže nekoliko večji ter tudi pametnejši, pazite svojih manjših bratcev in sestríc!

Toliko bodi o gobi mušnici dovolj!

A otroci moji, jaz poznam še drugo gobo platničarico, katero ste vi vže mnogokrat v gozdu znabiti neusmiljeno pomandrali in pohodili, misleč, da ste uničili malovredno mušnico a vender ni bila mušnica. In ko bi vi otroci vedeli, kakó okusna da je ta goba in da so jo vže stara ljudstva n. pr. nekdanji Rimljani kaj radi uživali, izvestno bi jo utrgali, z veseljem jo nesli domóv materi, da vam jo pripravi v jed. Kakšna pa je ta okusna goba, ki smo jo celó s strupeno mušnico zamenili? Bajè mušnici zelo podobna. Takó pravite in prav imate. Na prvi pogled je karželj, takó se namreč imenuje ta goba, mušnici res zelo podobna, a če si jo natančneje ogledamo, precej opazimo, da so listki, iz katerih je plodna plast sestavljena, kakor tudi kocén, rumene barve a ne bele, kakor pri mušnici. Sploh je pa vse meso karželjna rumeno, in taka postane tudi voda, v katerej se je ta goba kuhala.

Razločuje se pa tudi karželj v tem od mušnice, da ima na površji lepo rudečega klobuka mnogo večje pike ali bradovice nego mušnica. Navadno pa je površje klobukovo brez bradovic ter lepo gladko.

Stari Rimljani so imenovali to gobo „*Agaricus-caesaréus*,“ t. j. cesarska goba. To imé določno pričuje, da so karželj zavoljo njegove okusnosti ravno cesarji in kralji najraje uživali. Nemci pravijo karželjnu: *Kaiserling*. Po krajih na Slovenjem Štajerskem, po katerih se ta platničarica uživa, pravijo jej: *blagov* ali tudi *oglavka*. Toda krajev, po katerih bi si upali *blagov* ali *oglavko* uživati, ni mnogo. A to pride od tod, ker je malo takih ljudi, ki bi znali ločiti karželj od mušnice.

Karželj raste po vsej južnej Evropi, najraje po hrastovih gozdih. Južno podnebje mu mnogo bolj ugaja, nego li severno. Mlad karželj je enako mladej mušnici zavít v neko tenko belo kožo, in ker ima takrat precejšno podobnost z jajcem, pravijo prebivalci po nekaterih krajih mladim karželjnom tudi jajca.

Otroci! Zdaj, ko je vsa narava dobila novo lice, ko so nas vže davno zapustile vesele ptičice, ki so nas vse poletje razveseljevale s prijetnim petjem, zdaj bodete čitali ta sestavek nekoliko površno, kajti ni vam priložnosti, da bi vse to, kar vam tukaj opisujem, tudi na pravih gobah opazovali.

A kmalu bode minula mrzla zima, prišla bode vesela vigred ter gorko poletje in bližal se bode zopet hladni jesenski čas; takrat, otroci moji, vzemite „Vrtec“ s seboj, idite v prosto naravo tjà v gozd, in oglejte si ondu „hudega strijca“ mušnico ter nedolžni karželj, da se sami prepričate, ali je res vse takó, kakor vam sem tukaj povedal. Da ste mi zdravi!

Anton Kosi.

Listje in cvetje.

Drobtine.

Umr! je v 14. dan novembra gospod

Andr. Hajdenjak,

učitelj na kr. možkej vадnici v Zagrebu, tajnik društva „Dobrotvora,“ član učiteljske „Zadruga“ in več dru-

gih društev v 37. letu svoje dóbe. — Rajnki je bil saj po imenu čitateljem našega lista dobro znan, ker je mnogo knjižic spisal, katere smo v „Vrten“ omenjali. Bil je velik in ošoben prijatelj „Vrtčevemu“ uredniku in se je jako zanimal za „Vrtec“ in sploh našo literaturo. Bodi mu torej spomin ohranjen tudi v našem listu. Bog daj večni mir in pokoj, njegovej dobrej, plenfenitej duši!

Pametnice.

- * Molitev je prva tolažba sreá, Brez nje blagoslóva Bog nikdar ne dá.
- * Nedolžnost bolj diči človeško sreé Kot krona in biseri carske glavé.
- * Kjerkoli prebivaš, kjerkoli živiš, Glej vedno, da revežem dobro storiš.
- * Kaj hásne srebró ti, kaj hásne zlató, Če prazno po konci zmir nosiš glavó.
- * Oj uči mladina se pridno, lepó, Da kruha ti zmanjkalo nikdar ne bó.
- * Trpljenja pri delu se nikdar ne boj, Naj tekel bi tudi raz čela ti znój; Saj, kadar vse delo vestnó si končál Gotovo brez skrbi sladkó boš zaspál.

A. Pin.

Kratkočasnice.

* Vprašali so ljudje prosjaka: „Katero ti je breme najtežje?“ — „Prazna torba,“ odgovori prosjak.

* Vprašali cigana: „A po čem poznaš, da je póludne, ker nimaš ure?“ — „Po želodeci,“ odgovori cigan.

* Vprašali nos psa: „Zakaj vsacega pozdravlja z repom?“ — Odgovori: „Zato, ker nimam klobuka.“

Rešitev besednih ugank v II. „Vrtčevem“ listu.

I. Dolenjska vas: Dobrepolje.

Gorenjska vas: Dob; del živalskega telesa: rep; tekočina: olje. — Samostalnišnik s prilastkom: Dobro polje.

II. Sava

Vincencij

Ecehiel

Tunjice

August

Celebes

Ivo

Rudokop

Italija

Lisica

Izak

Modras

Erivan

Terezija

Orlov

Deblo

Izrael

Jaspis

Obe uganki so prav rešili: Gg. J. P. v Dragi; Jan. Vohinec, učitelj v Kresnicah; Iv. Tomažič, učitelj v Nevljah; Ivan Povh, učitelj pri sv. Venčesu (Štir.); A. Jasovniški v Ljubljani; Iv. Zarnik, uč. v Ljubljani; Alojzij Vakaj pri sv. Ani (Štir.); Iv. Hribar, A. Božič, Iv. Zupančič, A. P. Bistriški, J. K. Vodiški, K. Strucelj, Miljutin Zarnik, dijaki v Ljub-

ljani; Fr. Kot, Nikolaj Kočevar, Jos. Koceli, Fr. Herman, Iv. in Jos. Reher, učenci v Zavei (Stir.); Fr. Arch. Mih. Barbič, Fr. Bojanec, Fr. Jan, Jož. Komljanec, Jož. Miklič, Jož. Rudež, Kar. Rudež, Jož. Podboj, Vinc. Stergar, Jan. Zoré, Jan. Županec, Jan. Clarici, M. Colarič, Mih. Crček, Jan. Florijančič, Fr. Grailland, Fr. Jordan star., Fr. Jordan ml., Val. Knavs, Jakob Kobe, Karol Koželj, Frid. Logar, Fr. Lupša, Jan. Malnarič, Ferd. Medic, Mencinger, Fr. Mikuli, Viljelm Mlejnik, Edvard Pajnič, Fr. Pirnat, Alojzij Preatoni, Avgust Premerl, Fr. Stermolé, Viktor Vasič, Jan. Vozelj, dijaki v Novomestu; Evgen Troha, Angeloslav Rakovec, gimnazijalca v Mariboru. — Sestri Beatrika in Antonija, učiteljici v Repnjah; Franja Smitik, učiteljica v Boh. Bistrici; Antonija Planinec na Rakoku; Ana Korče, posestnica v Hotedersiči; Lorka Guštin, Julijana Ramrot, Ema Pavzer, Matilda Ogorevc, gospodične v Novomestu in Ivica Kušcar, učenka v Ljubljani.

Samó prvo uganko so prav rešili: Matija Ambrož, učenec na Zaplazu; Fr. Vrhovnik, Jan. Vidmajer, Jan. Babič in Jan. Berglez, učenci pri Sv. Venčeslu (Stir.); — Roza Vigelé, učenka na Robu; Apolonija Fatur v Postojni; Apolonija Krajec, Mica Vidmar, Mica Juhart in Antonija Bračič, učenke pri Sv. Venčeslu (Stir.)

Drugo uganko so prav rešili: Andrej Gorup, gimnazijalec v Ljubljani; Anton Arzenšek, uč. pripr. v Stranica (Stir.) in L. A. Terbovljski.

Zahvala.

Prisrčno zahvalo izreka spodaj podpisani čast. gospodu Alojziju Gregoriču, odvetniku v Puhi in tukajšnjemu šolskemu ogledu, za „Vrtec“, katerega ta prijatelj šolske mladine vže celih 5 let za našo šolo naročuje.

Bog naj ga ohrani še mnogo let v blagor naše šolske mladine.

Šolsko vodstvo Sela v 23. dan novembra 1885.

Josip Reisinger, šol. vodja.

 Gospod **Fran Dežman**, knjižgovezec na Starem trgu v Ljubljani, privedil je za „Vrtec“ prav lepe platnice v pravem angleškem zelenem platnu z zlatim napisom po 40 kr. (Po pošti 5 kr. več). Za vezanje se plačuje pri njem po 25 kr. od jednega „Vrtca.“ Kdor želi platnice za poprejšnje „Vrtčeve“ letnike, dobi jih tudi pri omenjenem knjižgovezcu.

Vabilo k naročbi.

Denašnji list zvršuje vže **petnajsto „Vrtčevo“ leto.**

Kdor naš list zná, vsak pristane, da smo storili vse, da bi se „Vrtec“ odlikoval ne samo po vnanjem lici, nego tudi po tvarini, katero donasa mladim čitateljem, izpodbujajoč k znanstvu in krepitvi, k značajnosti in poštenosti. V tem težavnem poslu se nismo bali ni truda ni obilih troškov za lepe slike, s katerimi smo „Vrtec“ krasotili vsa leta.

Ravno takó in še trudoljubiveje hočemo delati po **novem** letu, ako nam dragi Bog zdravje učvrsti in od prijateljev nežne slov. mladine dá krepke podpore.

„Vrtec“ ostane še vedno to, v kar je odmenjen, namreč: **slovenskeje mladini v pouk in zabavo.**

Zatorej si bodemo prizadevali, prinašati samo zdravo dušno hrano ter plemenito zabavo, a to v čistej in pravilnej besedi, da se mladina vže zgodaj privadi čistote svojega bogatega in krasnega jezika.

V to blago naméro je vže mnogo prijateljev obljubilo našemu listu podporo. Zatorej vabimo vso slovensko mladino, prijatelje in prave rodoljube, da nam v obilem številu z naročnino priskočijo na pomoč.

„Vrtec“ bode izhajal, kakor do sih dob, po jeden krat na mesec konči na jednej tiskanej poli z mnogimi podobami. A če se število naših naročnikov dobro pomnoži, podajati načnemo po 20 in tudi še po več strani.

Zatorej podvizajte, naročiti se na „Vrtec“ ki za vse leto stoji samó 2 gld. 60 kr., a za pol leta 1 gld. 30 kr. — Naročnina se najhitreje in najceneje pošilja s poštnimi nakaznicami (Postanweisungen), ki se na vsakej pošti dobé.

Uredništvo „Vrtčevo“,

mesni trg, št. 23 v Ljubljani.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca, in stoji za vse leto 2 gl. 60 kr.; za pol leta 1 gl. 30 kr. Napis: Uredništvo „Vrtčevo“, mesni trg, šte. 23 v Ljubljani (Laibach).

Izdatelj, založnik in urednik **Ivan Tomšič.** — Natisnila Klein in Kovač v Ljubljani.